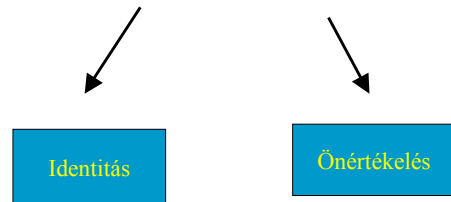

Az identitásalakítás folyamata serdülőkorban

Fogalmi különbségek:

- **énkép, én-fogalom:** sokdimenziós jelenség, teljes kép az énünkről

I. Erikson identitás fogalma

- identitás = én-azonosságtudat
- koherens elképzelése magunkról
- folyamatosság érzése van benne
- újabb kihívások, új lehetőségek a környezet felől

Első identitás

- szilárd időperspektíva
- jövő megtervezése
- férfi és női szerepek új értelmezése
- serdülőkori szerelmek, beszélgetések, önmegismerés
- erkölcsi és világnézeti elköteleződés

NEM AZ UTOLSÓ IDENTITÁS

IDENTITÁS MEGVÁLTOZTATÁS (első munkahely, Házasság, első gyermek születése, üres fészek, nyugdíj...stb)

SZEREPKONFÚZIÓ: nincsenek világos célok, tervek, nem világos a nemi identitása, nem tud dönteni, értékrend hiánya ...

Identitásalakítási modellek főbb jellemzői

Identitás mérhető jellemzőinek meghatározása

- rendelkezik-e a személy világos én-meghatározással
- vannak-e olyan értékek, célok melyek mellett elköteleződött
- tesz-e valamit azért, hogy ezeket a célokat megvalósítsa
- milyen mértékben fogadja el saját magát
- érzi-e saját maga egyediségét

- mennyire biztos saját jövőjére vonatkozó elképzeléseiben

Újabb modellekre jellemző sajátosságok (Erikson is):

- identitás olyan fejlődési jelenség, melyet minőségi változások jellemeznek
- identitás egyensúlyt teremt saját magunk és mások reprezentáció között
- identitás serdülőkorban hangsúlyos, de a gyermekkori élmények és a felnőttkori következményektől nem választható el

II. Marcia Identitásállapot paradigmája (1966)

- félig-strukturált interjú 18-22 éves fiatalokkal (1. foglalkozás választás, 2. vallási, politikai nézetek, 3. nemi szerepek, szexualitás)
- **krízis** (explorációs szint) és **elköteleződés**

4-féle identitásállapot

	Krízis	Elköteleződés
Diffúz identitás	nincs	nincs
Korai zárás	nincs	van
Moratórium	van	Még nincs
Valódi identitás	Már nincs	van

Az identitástípusok jellemzői

1. Identitás típusok és személyiségjellemzők (Marcia, 1987)

- **Valódi identitás:** kognitív komplexitás, nehéz őket manipulálni, nem konformista
- **Moratórium:** szorongásszint a legmagasabb, érzékenység, ambivalens érzések
- **Korai zárók:** erős kötődés a családhoz, konvencionális kapcsolatok, autoritáriánus értékek

- **Diffúz identitás:** könnyen manipulálható, azonos nemű szülőt gyakran elutasítónak érzik, elszigetelődés

2. Az identitás alakulását befolyásoló szocializációs tényezők (Waterman, 1982)

- minél nagyobb a szülőkkel való azonosulás a serdülőkor előtt vagy a serdülőkor idején → elköteleződés; túl erős azonosulás → korai zárás
- engedékeny, elhanyagoló, elutasító nevelési stílus → identitás diffúzió
- autoritáriánus stílus → korai záró (automatikusan elfogadja szülei döntéseit); **identitás krízis** (fellázad)

➤ túlvédő, túlóvó környezet → diffúz identitás (nem tanulta meg, hogyan kell megfelelni a kihívásoknak); korai zárás (érzelmi zsarolás a szülők részéről)

➤ demokratikus nevelés → valódi identitás

➤ minél inkább hozzáférhető olyan modellek, melyeket a serdülő sikeresnek tart → elköteleződés

3. Nemi különbségek (Marcia, 1987)

• 60-70-es évek: lányokban csak felnőttkorban vetődnek fel identitással kapcsolatos kérdések (társadalom jobban bátorította a fiúkat)

• 80-as évek: eltűntek a különbségek, csak a házasság előtti szexuális kapcsolatok tekintetében volt különbség (nők: moratórium, valódi identitás, férfiak: korai zárók)

MAMA ciklus: moratórium és elköteleződés folyamatos váltakozása

- nyitottság jellemzi

III. Berzonsky identitás-stílus modellje (1988, 1997)

- identitás = én-elmélet (világról és saját magunkról kialakított elképzelésünk)
- ISI (Identity Style Inventory)
- identitás típusok eltérően dolgozzák fel és hasznosítják az én számára releváns információkat

Berzonsky	Jellemzők	Marcia
Diffúz/elkerülő	Problémák elkerülése, halogtatás, hedonista beállítottság	Diffúz
Normatív	Referenciaszemélyek utasításait követi, ellentmondások esetén elhárító mechanizmusok, dogmatikus	Korai zárók
Információ-orientált	Introspektív, aktív keresés, nyitottság, tudományos elméletalkotó	Morat., valódi id.

➤ **hipotézis-tesztelési stratégiák:** normatív, információ-orientáltak → hipotéziseikkel egybecsengő információkat fogadták el; diffúz/elkerülő stílus → nem tettek különbséget, aktuális helyzet követelményei segítik őket a tájékozódásban (érzelmi állapot)

Ø **megküzdési stratégia:** diffúz stílus → vágyteljesítő gondolkodás, elhárítás, feszültségcsökkentés (pl.: kocogás); normatív stílus → érzelemközpontú megküzdés; információ-orientáltak → információközpontú megküzdés

>> **attribúciós stratégiák:** diffúz stílus →
önsorsrontó stratégia; információ-orientáltak,
normatív stílus → tervek

Én-fogalom, énkép alakulása

Serdülőkor: változások és konszolidáció időszaka

- fizikai változások
- intellektuális fejlődés
- érzelmi feszültség, döntéshozás

ÉNKÉP ALAKULÁSA

Én-fogalom serdülőkori vonatkozásai (Harter, 1992)

- kognitív fejlődés negatív módon is érintheti az önértékelést, érzelmi problémák, depresszió, magasabb szorongásszint

4 jellemző változás, mely érzelmi kockázatot jelenthet:

1. Én –fogalom egyre elvontabbá válik
2. Én-fogalom egyre differenciáltabbá válik
3. Ideális én-fogalom nagymértékben és túl gyorsan változik

4. Introspektív beállítottság

Nemi különbségek: lányoknál több átélt konfliktus, eltérő szocializáció, nagyobb szerep a kapcsolatokon

Én-fogalom társas vonatkozásai

Hamis én felfogáshoz vezethet serdülőkorban:

- **Képzeltbeli közönség teremtése** (Elkind, 1979): serdülőkori egocentrizmus, anticipálja mások reakcióit, szégyenlősség, önkritikus-önimádat, egyediség
- **Személyes mítoszok teremtése:** sérthetlenség illúziója

Lapsley és mtsai (1988): képzeletbeli közönség teremtése: előremutató, társas kapcsolati fejlemény

Énkép mérése

I. I. Szabad és kötetlen válaszadásra épülő módszerek

- Szabad és strukturálatlan én-bemutatói helyzet (Who am I ?, Húsz állítás teszt)
- 2. Önmagunkról készített rajz (gyermekklinikum)
- 3. Projektív tesztek: (T.A.T., C.A.T.)

II. Kötött technikák

1. Szortírozás, Q-rendezés (Rogers; Block, 1961)
2. Szemantikus differenciál módszere (Osgood és mtsai, 1957)
3. Szerep-repertoár teszt (Repertory Grid Technique, Kelly, 1955)
4. Metamorfózis teszt (Royer, magyarul: Szőnyi, 1988)
5. Tulajdonságlisták

Tennessee énkép skála alszállái: testkép, morális énkép, individuális énkép, családi énkép, szociális énkép, teljes énkép

Szülők nevelési stílusa és énképe

- meleg, támogató nevelési attitűdök →
önbizalom, önállóság
- anyai viselkedés meghatározottsága
- anya pozitív énképe →
gyermek pozitív énképe

Pozitív énképű személyek jellemzői:

- kevésbé szorongók, népszerűbbek
- sikeres beilleszkedés, társas érvényesülés
- énképük pontosabb, ismerik önmagukat
- internalizált szabályok és értékek irányítják a viselkedésüket

Önértékelés: saját magunkkal kapcsolatos vélemények összessége, melyek erős pozitív és negatív töltéssel jellemezhetők

3 típus:

- önbecsülés
- én-hatékonyság
- autentikusság

Magas önértékelés: nagyobb önbizalom, boldogság, étellel való megelégedés, vezető ambíciók, jó benyomás

Alacsony önbizalom: szomorúság, depresszió, rossz iskolai teljesítmény, kapcsolatteremtési gondok, szociális izoláció

Egyes gyerekek
gyakran elfelejtik,
amit tanultak

de

Más gyerekek
könnyen emlékeznek
a dolgokra.

Teljesen rám illik, valamelyest rám illik

Harter (1982): önértékelés skála

Harter (1982): önértékelés skála (8-12 éveseknek)

- kognitív képességek (jó vagyok az iskolai feladatokban)
- társas képességek (sok barátom van, népszerű vagyok)
- testi képességek (jó vagyok a sportokban)
- általános önértékelés (biztos vagyok magamban, jó ember vagyok)

• idősebb gyerekek képesek magukat összességében értékelni, differenciálódik az értékelés (több dimenziós)

• 8 éves kor körül gyerekek önmagukra vonatkozó ítéleteit tanáraik, társaik is igazolják, másokhoz viszonyított énképünk 8 éves kor körül alakul ki (társas összehasonlítás)

Önértékelés változik serdülőkorban, nemi különbségek

Változó eredmények

Pl.: Hirsch és DuBois (1991): 12-14 évesek

- 33 % magas, 15 % alacsony, 50 % változás-csökkenő vagy emelkedő

Block és Robins (1993): önértékelés növekedés fiúknál, lányoknál csökkenés

Zimmerman és mtsai (1997): 12-16 évesek,
N=1103

- konzisztensen magas (553), konzisztensen alacsony (143), változó emelkedő (204), fokozatosan csökkenő (223)

Szülői nevelési stílus a legmeghatározóbb

Coopersmith: magas önértékelésű fiúk szüleinek nevelési stílusa hasonlít Baumrind irányító, megkívánó nevelési stílusához

3 szülői jellemző kombinációja eredményez magas önértékelést:

- gyermekek elfogadása
- korlátok világos megfogalmazása
- egyéniség tisztelete